

DUJE RENDIĆ-MIOČEVIĆ

NEKOLIKO NOVIH ULOMAKA GRČKOG NATPISA IZ LUMBARDE

Problem interpretacije fragmentarnog grčkog natpisa s otoka Korčule (ἡ μέλαινα Κόρχυρα) poznata u nauci pod imenom »lumbardska psefizma«¹ stalno je prisutan u istraživanjima razvoja grčke kolonizacije na istočnoj obali Jadrana. Od pravilne interpretacije toga najvažnijeg i najvrednijeg antičkog epigrafskog spomenika u našoj zemlji zavisi pitanje stvarnog atribuiranja grčke naseobine u Lombardi, a prije svega uloge što ju je u kolonizatorskoj aktivnosti srednjeg Jadrana i posebno same Korčule imala Issa kao važno uporište dorskih Grka u ovom dijelu antičkog svijeta. Nedavno je i pisac ovih redaka drugim aspektima proučavanja ovog spomenika dodao i prilično zanemarivan aspekt njegova datiranja², koji omogućava da se čitavo pitanje ove naseobine razmotri u novom svjetlu.

Uz interpretaciju sačuvanih i pokušaja restitucije onih dijelova ovoga spomenika kojih nema, od prvog se časa postavlja pitanje da li je on, tj. njegovi ulomci, nađen na samom položaju naseobine o kojoj govori ili je na to mjesto u kasnije vrijeme bio odnekud donesen, što bi mu svakako znatno umanjilo vrijednost i značenje. To se pitanje s razlogom postavljalo jer se sačuvala tradicija da je u Lombardi, na poluotočiću Koludrt — gdje je natpis nađen — od srednjega vijeka postojao samostan s crkvom sv. Ivana³, kojemu su pripisivani ostaci arhitekture, na samom tjemenu poluotoka, iz kojih su, kako se vjerovalo, krajem prošlog stoljeća ugledali svjetlo dana i brojni ulomci »psefizme«.

¹ Usp. J. Brunšmid, *Die Inschriften und Münzen der griechischen Städte Dalmatiens* (Abhandlungen d. Archaeol.-epigraph. Seminars d. Univ. Wien, H. XIII, Wien 1898), str. 6. i d. Isti, u »Kameni spomenici Narodnog muzeja u Zagrebu« (Vjesnik Hrv. arheol. društva, N. S. VIII, 1905, str. 96. i d.), br. 176; G. Dittenberger, *Sylloge inscriptionum Graecarum*, III, Lipsiae 1915,

nr. 141. Opširnu bibliografiju donosi P. Lisičar, *Crna Korkira i kolonije antičkih Grka na Jadrano*, Skopje 1951, str. 94 i d.

² Zur Frage der Datierung des Psephisma aus Lumbarda (Syll.³ 141), *Archaeologia Jugoslavica*, VI, Beograd 1965, str. 77 i d.

³ Uz ostale, navedene i druge, autore usp. Lisičar, n. dj. str. 94.

Svi ovi momenti već odavna su tražili i opravdavali potrebu revizionih istraživanja na spomenutom objektu, a također i većih sistematskih iskopavanja na tom lokalitetu.

Dok su se privodile kraju pripreme za takva istraživanja, u okviru planova Arheološkog instituta Filozofskog fakulteta u Zagrebu, bili smo obaviješteni da su pronađeni novi ulomci »psefizme«, što je ne samo ubrzalo spomenute planove već i pobudilo nadu u mogućnost daljeg kompletiranja natpisa, koji skoro već jedno stoljeće privlači pažnju istraživača. Zasluga za nalaz ovih ulomaka natpisa pripada mladom lumbarđaninu, studentu Frani Kršiniću Šovi, prunuku pronalazača prvih ulomaka »psefizme« (1877. god.). Ponesen obiteljskom tradicijom — kako sam opisuje u svom prilogu u ovom Vjesniku⁴ — neumorno je prebiraio kamenu školju, kojom je bio ispunjen prostor »samostana«, vjerujući da će »fortunatus ligo« potvrditi tu tradiciju. Kairos ga nije iznevjerio te mu je za jedne od tih kampanja (1967. god.) darovao tri ulomka s ostacima natpisa, za koje je s pravom pretpostavio da pripadaju »psefizmi«, odnosno natpisu kojemu je ona bila početni dio. Oslobođajući prostoriju od nagomilane školje pravilno je zaključio — napose kad mu se ukazalo i njeno, žbukom prekriveno, dno da se radi o staroj cisterni u kojoj je našao i dosta ulomaka kasnije, rimske keramike.

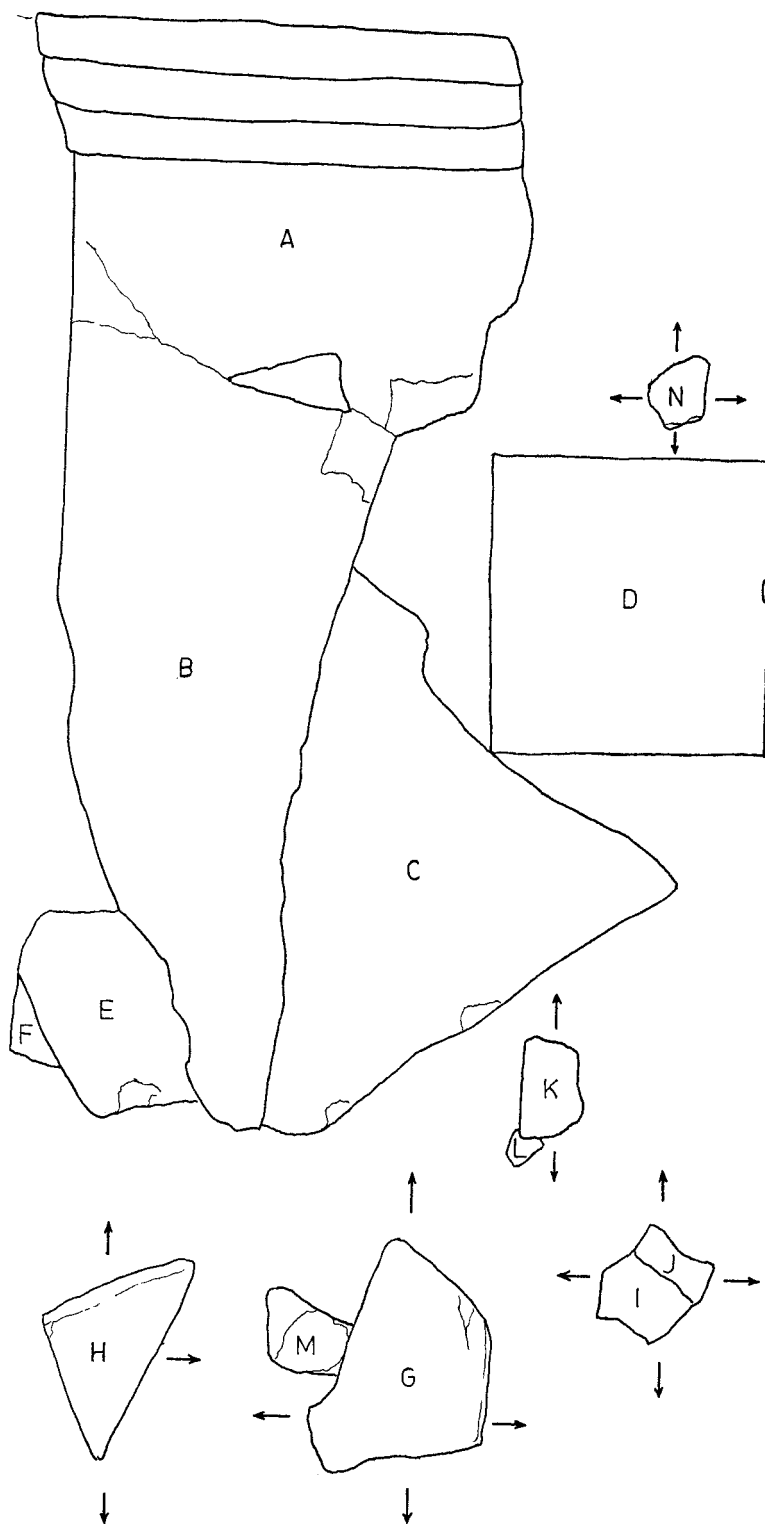
U kolovozu 1968. god. započela su na ovom objektu reviziona istraživanja gorenavedenog instituta pod vodstvom potpisanoga. Ekipi studenata arheologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu pridružio se i spomenuti student F. Kršinić, čijoj obitelji i danas pripada većim dijelom teren na kojem se nalazi cisterna koja je, ranije kao i sada, dala toliki broj ulomaka »psefizme«. Iako nam nije zadatak da na ovome mjestu dajemo izvještaj o rezultatima tih naših prvih iskopavanja na ovom lokalitetu⁵, moramo napomenuti da smo sa sigurnošću mogli ustanoviti da tu nema nikakvih tragova bilo kakve arhitekture koja bi se mogla odnositi na samostan ili crkvu, već da se svi, inače monumentalni, ostaci arhitekture odnose na jedno jedino zdanje koje po svojim karakteristikama — inače nešto drugačijim od poznatih građevina te kategorije kod nas — ne može biti ništa drugo nego cisterna, i to po svom postanku iz predrimskih vremena.

Iako u toj kampanji, ni uz maksimalnu pažnju kojom je pregledavan svaki pa i najmanji piljak, nije došao na vidjelo ni jedan novi ulomak natpisa, gornji rezultat ima za taj spomenik izvanredno značenje, jer se nedvosmisleno ustanovilo da je on tu, gdje je nađen, oduvijek bio, dakle in situ, te da ne postoji nikakav opravdani razlog za neko njegovo kasnije donošenje na taj najviši i najistaknutiji dio koludrtskog poluotoka. To znači, »lumbarđska psefizma« mogla se odnositi samo na naseobinu koja je tu bila podignuta i ona nam sada

⁴ Nalaz novih ulomaka grčkog natpisa iz Lumbarde na otoku Korčuli str. 119.

⁵ Prvu informaciju o tome dao je potpisani na simpoziju posvećenu problemima prethistorije i grčke kolonizacije na isto-

čnom Jadranu, održanom potkraj 1968. god. u Hvaru. Taj će referat biti uskoro objavljen u Vjesniku za arheologiju i historiju dalmatinsku.

Sl. 1. Lombardski natpis — grafički prikaz položaja dosad otkrivenih ulomaka

nesumnjivo govori o njenu osnivanju. Čini se dakle vrlo vjerojatnim da je naš natpis-psefizma s razlogom imao mjesto tu na samom sljemenu poluotoka, danas zvanu Gradina, gdje se valjda od samog početka života grčke naseobine nalazilo istaknuto kultno mjesto vezano uz prisustvo žive vode (tragovi čega se vide u brojnim i gustim sigama i tankim ispustima vode i vlage u okolnom litičastom terenu), gdje je svakako još negdje u helenističko doba bila podignuta i velika monumentalna cisterna namijenjena snabdijevanju vodom možda čitave naseobine.

Pošto je ekipa koja je vršila reviziona istraživanja napustila teren, ne naišavši pri oslobađanju cisterne, ni na jedan novi ulomak natpisa, bolje je sreće i opet bio spomenuti njen član F. Kršinić, koji je, nastavivši traganjem na mjestu gdje su se izvodili radovi, pronašao još jedan, sasvim mali ulomak, kojim se broj novootkrivenih ulomaka »psefizme« popeo na četiri (od kojih se dva, kao što će se vidjeti, spajaju tvoreći cjelinu)⁶, a ukupan broj dosad pronađenih ulomaka na četrnaest (sl. 1 i tab. I). Prvim trima novonađenim ulomcima, koje smo imali prilike proučiti odmah po dolasku u Lombardu, dali smo oznake *K*, *L* i *M* nadovezujući se na one koje su već od ranije nosili ostali, veći i manji, ulomci lombardskog natpisa (*A-J*)⁷. Najnovijem ulomku dao je zatim nalaznik oznaku *N*.

U lomci *K* i *L* (sl. 3)

Većem ulomku (*K*), dim. $10 \times 6 \times 3$ cm, pripadao je manji (*L*), dim. $4 \times 4 \times 1,5$ cm, koji se možda od njega u novije vrijeme odvojio. Da idu zajedno, ustanovio je već F. Kršinić. Gornji dio manjeg ulomka, koji je sačuvao ostatke dvaju vertikalnih stupaca slova, spaja se s donjim lijevim uglom većega tako da se slova desnog stupca ulomka *L* podudaraju s onima na ulomku *K* koja sva pripadaju istom stupcu. Desni stupac, računajući oba ulomka natpisa, sadržava devet redova (od toga sam ulomak *K* sedam redova), a od lijevoga se sačuvao samo dio jednoga reda, i to, kako je rečeno, na manjem ulomku (*L*). Iz toga

⁶ Svi novopronađeni ulomci pohranjeni su za sada kod nalaznika, u Lombardi.

⁷ Kao posljednji, prije ovih najnovijih ulomaka, bio je pronađen, 1900. god., ulomak koji je godinu dana kasnije objavio Brunšmid (Vjesnik hrv. arheol. društva, N. S. V, str. 19 i d.). Ulomak se sastojao od dva potpuno pristajuća dijela. Brunšmid, a ni drugi koji su se kasnije njime bavili, nije ga posebno označio, kao ranije pronađene ulomke, a u Kamenim spomenicima (v. naprijed) čak ga i posebno objavljuje pod br. 177. Tom dvojnomo ulomku dali smo, u skladu s prethodnima, oznaku *I*, *J*. — Ovome, kao ni ranije nađenim većim ulom-

cima *G* i *H*, za sada nije moguće odrediti mjesto u natpisu.

Na većem dijelu ulomka (*I*), pri samome dnu, vidljivi su djelomično ostaci pet slova, koje je Brunšmid kod objave ulomka ispravno čitao i interpretirao kao Εὐκρά[του], dok je u kasnijoj ponovnoj objavi čitava natpisa (Kamenii spomenici, n. mj.) dao novu lekciju Λυ]σικρά[τεος], iako je Υ, na drugoj poziciji, sasvim jasan. Ponovno stoga predložimo lekciju Εὐκράτου (Εὐκρατος) ili Εὐκράτους (Εὐκράτης) koja, čini nam se, jedina ovdje može doći u obzir (usp. W. Pape's Handwörterbuch der griechischen Sprache, III, 3. Aufl., 1875, str. XXIX s. v. κράτος).

bilo je lako zaključiti kojem su dijelu lombardskog natpisa pripadali ovi ulomci. U obzir može doći samo popis kolonista koji slijedi iza prave psefizme. Ti su, kao što je poznato, bili u natpisu nabrojani u tri vertikalna stupca koja su

Sl. 2. Novi ulomak *M* s otprije poznatim ulomkom *G*

odgovarala trima dorskim filama: Δυμᾶνες, Ὑλλεῖς, Πάμφυλοι označenim na čelu svakog stupca. Iako se radi o ostacima slova koja pripadaju dvama stupcima, ne možemo ustanoviti posve sigurno kojoj su od triju navedenih grupacija ona pripadala. U svakom slučaju jedan se stupac odnosi na imena pripadnika file Ὑλλεῖς, koja je kao srednja navedena, no ne znamo da li je to ovdje ono što je sačuvano u lijevom stupcu ili pak u desnom, od kojega je više ostalo. Ipak, iz općeg rasporeda do sada poznatih ulomaka lombardskog natpisa čini se najvjerojatnijim da su tu sačuvani ostaci dvaju zadnjih stupaca — srednjeg i

desnog — navedenog popisa; radilo bi se, dakle, o pripadnicima fila Ὑλλεῖς i Πάμ-φυλοι.

Iz gore navedenoga slijedi i drugo: ostaci slova lijevog stupca pripadaju drugom članu onomastičke formule — patronimiku tj. imenu oca jednog od kolonista, koje je izraženo genitivnim oblikom, dok oni u desnom stupcu pripadaju prvom članu iste formule, tj. osobnim imenima kolonista, koja su ovdje sva dana u nominativu.

Restitucija imena koja se na ovim ulomcima spominju nije u potpunosti moguća, ma da se često radi o imenima poznatim nam već iz popisa »lumbardskih« kolonista, jer sačuvani dijelovi, s obzirom na bogatstvo onomastičkog repertoara izvedena od istih osnova, mogu biti restituirani u više oblika, posebno složenih onima. Neka imena s ovih ulomaka u natpisu su posve nova. Evo i pokušaja restitucije dvaju ulomaka s mogućim dubletama i varijantama:

K		Mνα[στήρ ⁸ τοῦ δεῖνος Εὐχή[νωρ τοῦ δεῖνος Γλαυ[κίας, -κίων τοῦ δεῖνος Ζωτή[ος τοῦ δεῖνος 5 Σωτᾶ[ς (Σώτα[ς, -λος) τοῦ δεῖνος Ἄρισ[ταρχος ⁹ τοῦ δεῖνος Φαν[αῖος ¹⁰ τοῦ δεῖνος
L	? Βουλαγ]όρα ¹¹	N[..... τοῦ δεῖνος B[..... τοῦ δεῖνος

U l o m a k M

Iako je ovaj ulomak relativno većih dimenzija (15 × 12 × 7-8 cm), sačuvana mu je natpisna površina znatno manja. Sretna je okolnost da prvi vertikalni niz sačuvanih slova označuje početak jednog stupca s imenima kolonista, tj. sačuvan nam je prvi dio dvočlane formule: sama osobna imena, koja su ovdje uvijek u nominativu (neka su se od njih u cijelosti sačuvala). Ovaj nam je ulomak uspjelo povezati s otprije poznatim, znatno većim, ulomkom G (sl. 2) koji je uglavnom sačuvao samo patronimike i ponegdje dočetke osobnih imena.

⁸ Mνα[στήρ: jer se među do sada poznatim kolonistima iz Lumbarde to ime javlja — i to dvaput — kao jedino s tom osnovom, u dorskom obliku. Dakako, moguće su i druge kombinacije, kao Mνασκλης i sl.

⁹ Iako se na ovom natpisu javljaju i imena jednostavnijeg tipa, kao Ἀριστίων ili Ἄριστων, dajemo prednost gornjemu imenu jer je ono ovdje mnogo češće i poznatije.

¹⁰ I za ovo smo se ime odlučili jer je ono, čini se, dvaput potvrđeno na ovome natpisu. U Issi se, kao što je poznato, na natpisima opetovano javlja i ime Φανσῶ.

¹¹ Ovo se ime dvaput javlja na natpisu iz Lumbarde, stoga smo mu i dali prednost pred drugima koja su također mogla doći u obzir, na pr. Ἀθηναγύρας i Ἐσθλαγύρας (oba ova imena dolaze po jedanput na ovom natpisu).

Kako se ulomak G obično (da li i opravdano?)¹² uvrštava u stupac gdje su nabrojena imena pripadnika file Ὑλλεῖς, zadovoljit ćemo se za sada da skupa s njime tu uvrstimo i ovaj najnoviji ulomak. U zajedničkoj, djelomičnoj, restituciji ovi ulomci glase:

	— — — — —	
	— — — — —	
	Ἄριστ[ίων] ¹³ Μαμάρχου ¹⁴	
M	Ἄρθων Δ [ιο]νυσίου	G (dio)
	Ζώπυρο ς Διονυσίου	
	Δαμάρα τος Ἡρακλείδ[α	
	5 Δῶρος [Λ]έοντος	
	Κ]ἀλλισ[θ] ένης Ὀλυμπί[ου	
	— — — — —	
	— — — — —	

U l o m a k N (sl. 4)

Ostaci slova na ovom malom ulomku (dim. 5 × 5 × 5 cm), a napose skupina koja se sačuvala u njegovu drugom redu, čini se da se ne dadu uklopiti u shemu nijednog poznatog imena grčkog onomastika. S obzirom na tu vjerojatnost kao i na činjenicu da je taj ulomak nađen na nešto većoj udaljenosti od ostalih (a k tome i u vremenskoj distanci)¹⁵ navodi na pretpostavku da nije pripadao gore navedenom dijelu natpisa (popisu kolonista) već njegovu prvom dijelu, tj. samoj psefizmi. Ako je ta pretpostavka tačna onda je i vrijednost ovog ulomka — uza sve teškoće njegove interpretacije — utoliko veća što daje naslutiti i dalje nalaze iz tog važnog dijela natpisa.

Od slova na ovom ulomku sigurna su samo ona u drugom redu (... AIPO ...) te posljednje slovo (A) u prvom redu. Tragovi ostalih slova zbog sličnosti elemenata od kojih se sastoje (ravne i kose haste) ne daju sigurnu osnovu za restituciju¹⁶, što unaprijed oduzima mogućnost za bilo kakvu interpretaciju teksta.

¹² Oba su ova ulomka, koja — kako kaže Brunšmid (Die Inschriften und Münzen, str. 4 i 5) — nikamo ne pristaju, tu (v. tab. I, II) locirana sasvim proizvoljno. Ne znamo, naime, koliko je natpis — tačnije lista kolonista — bio dug i nije li, kako također pretpostavlja Brunšmid (Vjesnik Hrv. arh. društva N. S. V, 1901, str. 20) bio sastavljen od dviju ploča.

¹³ Druga poznata imena s ovog natpisa, koja su od iste osnove, za ovo su mjesto — s obzirom na lacunu — ili prekratka (Ἄριστήν, Ἄριστων, Ἄριστίων) ili preduga (Ἄρισταρχος, Ἀριστοκλής, Ἀριστόμαχος, Ἀριστόξενος).

¹⁴ A. Wilhelm (Neue Beiträge zur griechischen Inschriftenkunde, Die Landlose der

Ansiedler aus Issa auf Korkyra Melaina — Sitzungsberichte d. K. Akademie d. Wissenschaften in Wien, Phil. hist. Klasse 175, 1 Abhandlung, Wien 1913, str. 16—18.) smatra da je prvo slovo u tome imenu uklesano pogrešno umjesto Δ; trebalo je dakle stajati Δάμαρχος. To mislimo i mi, no ne smijemo zanemariti ni druge pojave nepoznatih ili manje poznatih imena na ovome natpisu, koje smo morali prihvatiti (Κέρκων, Ναύτωρ, Ούόλθων, Σάλλας, Σέστος, Σίβαλις.

¹⁵ V. citirani prilog F. Kršinića u ovome Vjesniku.

¹⁶ Skupina slova u trećem redu najvjerojatnije se može restituirati u ... NIA ..., ... NIA ..., ... NIA ...

Novi ulomci lumbardskog natpisa nisu, na žalost, pridonijeli boljem poznavanju i tumačenju ovog dragocjenog epigrafskog spomenika, koji, iako je njegovo datiranje — prema onome tradicionalnome — podignuto za najmanje jedno stoljeće (negdje u prvu polovinu 3. st. pr. n. e.)¹⁷, još uvijek ostaje najvažniji epigrafski izvor za poznavanje kolonizacije naše obale, posebno one koja se odvijala pod zaštitom i po planovima isprva same Sirakuze, a kasnije i njene vlastite kolonije Isse. No ti ulomci nov su i vrijedan prilog proučavanju grčkog onomastika na istočnom Jadranu¹⁸ i posebno nastojanjima da se na osnovi njega pokuša ustanoviti o d a k l e su sve dolazili pravci grčke kolonizacije naših jadranskih otoka. A ti, kao što je već i ranije ustanovljeno, ne vode svi i isključivo od Sirakuze i Sicilije¹⁹ čak ni onda kad su taj otok ili grad, odnosno njegov istaknuti vladar, Dionizije Stariji, formalno i fungirali kao osnivači vjerojatne metropole »lumbardske« kolonije — Isse.

Na kraju, značenje novih ulomaka ovoga natpisa je, kao što je već rečeno, i u tome što je njihov nalaz pokazao da svojevremena revizija terena na kome su nađeni ostali dijelovi natpisa — a koju je na brzinu bio proveo Brunšmid, čim je o nalazu bio obaviješten — nije zauvijek ugasila nadu u njegovo dalje, ma da i parcijalno dopunjavanje. Brunšmid je naime nakon negativnog rezultata revizije bio zaključio da je ostatak spomenika vjerojatno zauvijek propao; no samo pet godina kasnije nađena su bila još dva mala ulomka, koja se spajaju (*I, J*), što je već

¹⁷ Usp. D. Rendić-Miočević, *Zur Frage der Datierung des Psephisma aus Lumbarda*, str. 79.

¹⁸ Broj poznatih kolonista — bilo da se radi o čitavim imenima ili njihovim većim ili manjim dijelovima — povećao se sada od 169, koliko ih je bilo poznato nakon posljednjih nalaza, na 179 i tako još više približio broju 200, koliko je Brunšmid bio izračunao da ih je otprilike moralo biti označeno na lumbardskom spomeniku. Čini nam se ipak da je taj broj morao biti i veći, jer od dijela natpisa, koji je sadržavao listu kolonista, još mnogo nedostaje.

Na kraju ovog priloga dodan je — prvi put izrađen i objavljen — alfabetski popis imena koja se javljaju na ovom lumbardskom spomeniku. U taj popis — koji obuhvaća i imena s ovdje objavljenih novih ulomaka natpisa — ušla su sva imena koja su se sačuvala u cijelosti ili su se s više vjerojatnosti mogla restituirati, bilo da se odnose na osobna imena samih kolonista

bilo na njihove patronimike. Tako prikupljena i priložena imena, koja su pripadala određenoj etničkoj i kulturnoj sredini, poslužiti će, nadamo se, detaljnijem studiju »lumbardskog«, a preko njega i šireg »isejskog« onomastika, koji je dominirao u ovim ilirskim krajevima.

U popisu obuhvaćena su imena pripadnika spomenutih triju fila pa se prema tome tu ne pojavljuje ni ime isejskog (?) hijeromnamoma Praksidama (Πραξιδαμος) ni dvojice pregovarača — osoba još uvijek nedovoljno objašnjene funkcije — Pila (Πύλλος) i sina mu Daza (Δάζος). Izostavljena su i imena koja se, izvan okvira autentičnog teksta, kao naknadne gravure pojavljuju u profilaciji spomenika (Νικόδαμος).

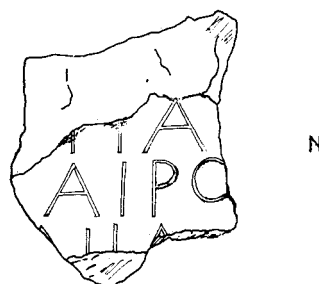
¹⁹ Isti, *Nuovi contributi di epigrafia agli studi sulla colonizzazione greca in Dalmazia* (Atti del Terzo Congresso internazionale di epigrafia Greca e Latina, Roma 1959), str. 126.

tada bilo oživjelo nadu u mogućnost pronalaženja daljih dijelova natpisa. To se eto sada, poslije skoro sedam decenija, i ostvarilo. Uvjereni smo da će dalja traganja na ovom lokalitetu, koja obećavaju i druge rezultate za upoznavanje ove doista

Sl. 3. Novi ulomci K i L

Sl. 4. Novi ulomak N

zanimljive i zagonetne naseobine Grka na ilirskoj obali, dati još novih ulomaka ovog spomenika, koji će pridonijeti da taj problem sagledamo što cjelovitije i što temeljitije. Quod est in votis!

INDEX EPIGRAPHICUS

Popis kolonista iz najnovijih ulomaka

'Αρίσ[ταρχος]* (K)	Ζωτ[λος]* (K)
'Αριστ[ίων]* (M)	Ζώπυρος* (M-G)
Βουλαγ[όρας]* (L)	K]αλλισ[θ]ένης* (M-G)
Γλαυ[κίας (Γλαυ[κίων ?) (K)	Μνα[στήρ]* (K)
Δαμάρατος (M-G)	'Ορθων* (M)
Δῶρος* (M)	Σωτᾶ[ς (Σώτα[ς, Σώτα[λος?] (K)
Εὐχ[ήνωρ (K)	Φαν[αῖος]* (K)

(Zvezdicom označena su imena koja su već od prije poznata s lumbardskog natpisa — vidi priloženi popis (onomastik) — dok slova u zgradama označuju istoimene ulomke na kojima se ova imena javljaju).

ONOMASTIK »LUMBARDSKIH« KOLONISTA

(Sačuvana ili restituirana imena)*

'Αγησιάναξ	'Ανταλλος* (4)
'Αγλωτροφῆς (4)	'Αντίμαχος
'Αγέλοχος	'Αντίπατρος
'Αγλαότιμος (?)	'Ανθιππος
'Αγεσίλας	'Απολλόδωρος (3)
'Αθηναγόρας	'Αρίσταρχος* (7 ?)
'Αισχίνας*	'Αριστήν* (8)
Αίσχρίων (3)	'Αριστίων* (2 ?)
Αἴσχυλος	'Αριστοκλῆς
'Ακοσίλας, 'Ακουσίλας (2)	'Αριστόξενος* (2)
'Αλέξιππος	'Αριστόμαχος
'Ανθεύς	'Αρίστων

* Imena dana u razmaknutim slovima javljaju se i na novim ulomcima (ili samo na njima). Zvezdicom označena su ona imena koja se javljaju i na drugim natpi-

sima s područja isejske kolonizacije (Issa) i njene naseobine). Broj u zgradama, iza imena, označuje koliko se puta to ime javlja na lumbardskom natpisu.

Ἄρτεμίδωρος*	Καλλήν
Ἄρχέβιος* (2)	Καλλίας*
Ἄρχέλαος	Καλλιμαχίδας
Ἄρχιτέλης (?)	Καλλίμαχος
Βουλαγόρας (3?)	Καλλισθένης* (2?)
Γλαυκίας (Γλαυκίων ?)	Κέρκων
Δαμάρατος	Κέφαλος
Δάμαρχος* (? v. Μάμαρχος)	Κλεαίνετος (2 ?)
Δαμάτριος (5?)	Κλέαρχος
Δαφναῖος* (2)	Κλείνας
Δείναρχος	Κλεόβουλος
Διοκλῆς	Κλεόδικος*
Διοκλέας (2)	Κλεόμηλος (3)
Διονύσιος* (13)	Κλεόστρατος, Κλεύστρατος (2)
Διοφάντης	Κλέας
Δωρικλῆς*	Κόθων
Δῶρος (4)	Κόκκαλος
Ἐλωρις	Λέων (2)
Ἐσθλαγόρας	Λυκάδας
Ἐυαρχος (2)	Λυσανίας
Ἐύβατος	Λυσικράτης
Ἐβουλίδης	Μάμαρχος (? v. Δάμαρχος)
Ἐβούλος*	Μενεκράτης
Ἐβκλῆς (3)	Μενητίδας*
Ἐδκράτος (Ἐυκράτης?)	Μένυλλος*
Ἐξένος (2)	Μεσόδαμος
Ἐυχίνωρ	Μητρίκων (2)
Ζέφυρος	Μίκυλος
Ζήνων	Μίκων
Ζωῆλος* (8)	Μναστήρ (3 ?)
Ζώπυρος (2)	Μνησίπολις (2)
Ἡρακλείδης (8)	Ναύτωρ
Ἡρώιδας	Νικάνωρ
Θεμιστίος (3)	Νίκανδρος (2)
Θεόδοτος*	Νικάρχος* (2)
Θεόδωρος (3)	Νικασίων (3)
Θεότιμος (3 ?)	Νίκων* (2)
Θρασύμαχος* (2)	Νουμήνιος
Ἴππόδαμος	Ξένισκος (3 ?)
	Ξενοκράτης
	Ξενότιμος*
	Ὀλύμπιος
	Ὀνασίλας

Ὀνάσιμος (2)	Σώσανδρος* (2)
Ὀρθων (4)	Σωσθένης (2)
Οὐόλθων	Σωσίμαχος
Πανθείδας	Σώσιος
Παντικλῆς	Σωτᾶς (Σώτας, Σώταλος ?)
Πάσιππος	
Ποσειδαῖος (2)	Τηλαμίδα
Πρωταγόρας	Τύρος
Πρόταρχος (4 ?)	
Πρωτεύς	Φαναῖος (3)
Πύθων	Φιλέας (2)
	Φιλίαρχος (2)
Σάλλας* (5)	Φίλικος
Σάμος	Φιλοκράτης* (2)
Σέστος	Φιλοστράτης
Σθένων	Φίλων* (3)
Σίβαλις*	Φιλώτας
Σιμίας	Φίντων (3)
Σιτάλκης	
Στράτιππος	Χοίριλος
Σώνυλος*	
Σώπατρος* (2)	Ψύλλος (Ψύλλας ?)

Neka djelomično sačuvana imena mogla bi se također restituirati u poneko od gore navedenih, no zasad ih možemo navesti samo kao mogućnosti, i to u slijedećim varijantama:

- ..... κλῆς : Διοκλῆς, Εὐκλῆς (?)
- ..... εοφῶν : Κλεοφῶν, Θεοφῶν (?)
- ..... τ. ος : Ἀντίπατρος, Σώπατρος (?)
- .... αγορος : Τιμάγορος (?)
- Ἀθ ..... : Ἀθηναγόρας (?), Ἀθανάδωρος (?)
- Ἀθα ..... : Ἀθανάδωρος (?)
- Δω ..... : Δῶρος, Δωρικλῆς (?)
- Κλε ..... : Κλεόβουλος, Κλεόδικος,
Κλεόμηλος, Κλεόστρατος,
Κλείνας, Κλέας (?)
- Ξενα ..... : Ξέναρχος, Ξεναγόρας, Ξενάρης,
Ξενάρετος (?)
- Πρω ..... : Πρωταγόρας, Πρόταρχος,
Προτεύς (?)
- Σωμν ..... : ?
- Τελεσ ..... : Τελέσαρχος, Τελεσίας,
Τελεσικλῆς, Τελεσικράτης (?)
- Τιμα ..... : Τιμαγόρας, Τιμάγορος, Τιμαίνετος,
Τίμαρχος, Τιμασίων (?)

SUMMARY

SOME NEW FRAGMENTS OF THE GREEK INSCRIPTION
FROM LUMBARDA

The inscription (*psephisma*) from Lumbarda on the Island of Korčula (Syll.³ 114) has lately become the subject of discussion among scholars concerned with the problems of the Greeks on the Adriatic. It is the same inscription whose traditional dating in the period of the very beginning of the Greek colonization on the East Adriatic (the first half of the 4th century B. C.) has been recently revised and the *psephisma* dated in the 3rd century as the earliest possible date. To this exceptionally important but unfortunately rather fragmentary monument — consisting of 10 smaller or larger pieces — some new fragments have been added recently. Frano Kršinić from Lumbarda — the great grandson of the man who was the first to find the most important parts of the monument — managed to find in 1967 three small fragments of the same inscription of which two match. It was the same place on which the first fragments were found — the ruins of the supposed mediaeval monastery on the hill Koludrt. Systematic excavations were undertaken next year by the Archaeological Institute of the University of Zagreb led by the author of the paper. After the first campaign had finished this same F. Kršinić found the fourth fragment not far from the place where the first three fragments had been found, thus increasing the total number of up to now discovered fragments to 14 (Pl. I, II).

The earlier fragments found by Kršinić senior were marked in Brunšmid "Die Inschriften und Münzen der griechischen Städte Dalmatiens", Wien 1898, (p. 2 etc.) by the letters *A—H*. Those two found later and not marked even after being published in Brunšmid Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva N. S. V, 1901, p. 19, fig. 4 have been now marked by the letters *I* and *J* (it is in fact only one fragment broken in two pieces). Recently discovered fragments have been marked by the respective letters — the larger of the two matching fragments being marked by the letter *K* and the smaller one by *L* (fig. 1). The fragment *M* containing, like those above mentioned, the names of the colonists matches the fragment *G* (fig. 2) discovered in the last century. The latest fragment *N* (fig. 3) does not seem to belong to this group of fragments containing the names of the colonists but to the very *psephisma* i. e. to the first and main part of the inscription itself, unfortunately not likely to be located at the moment. The restitution of the missing letters of the fragments is not possible either. Clearly decipherable is only...AIPO... (second line) and ...NIA... (.....NIA...? or ...NIAΔ...?; third line). In this paper an attempt has been made to reconstitute the rest of the fragments by treating together the fragments *K* and *L* as well as *M* and *G* (the last one which was found earlier has been treated only partially as far as it is connected with the new fragment *M*).

An Index Epigraphicus containing the names of the colonists from recently found fragments has been added at the end. The names already known

from the inscription from Lumbarda are marked with asterisks, while the letters in brackets refer to the fragments of the inscription bearing the same letters. The Index Epigraphicus is followed by the Onomasticon of the colonists from Lumbarda where all the up to now known names from this monument have been stated in the alphabetical order (the names in the spaced letters appear both on the fragments of earlier date and those found recently, or only on the fragments of recent origin; the names which appear on other inscriptions from Issa or its settlements are marked with asterisks, while the number in brackets refers to the frequency of the respective name on the very inscription from Lumbarda). Some fragmentary names for whose restitution various possibilities have been left without any definite proposal have been also added. This list of the colonists from Lumbarda should be used for further study of the problem concerning both the onomasticon of the first colonists of this settlement and all the other Syracusan and Issean colonies on the Adriatic as well as the development of the Greek colonization in this part of the Ancient World.

Specially important for further study of this problem are the names like Πύλλος, Δάζος (father and son whose real role on this inscription has not been determined yet). The names Σέστος, Κλέας, Σάλλας, Σώνυλος, Σίβαλις, Ούόλθων (the last one being only here identified and restituted) are also of special importance because they do not belong to the Greek onomasticon but to the onomastic repertoire known on larger area populated by the Illyrians on either side of the Adriatic.

The discovery of the new fragments of the inscription from Lumbarda, besides raising hope of tracing other even more important fragments of this outstanding monument, confirms through the results obtained during the first systematic excavations that the monument has always been there *in situ* and that belongs to the very settlement at Lumbarda. The researches have confirmed the opinion of the discoverer of the recently found fragments that the place of their finding was in fact an ancient cistern. The results have also confirmed its Hellenistic characteristics thus completely eliminating the possibility of identifying the object with a mediaeval church or monastery.

Lumbardski natpis s novim ulomcima